5: Rydal - Hyssna

Vägen till Hyssna är ganska krokig och klättrar uppför och nerför. Den byggdes av textilarbetarna från spinneriet i Rydal dels under krigsåren på 1910-talet och dels på 1920-talet. Bolaget hade då produktionsminskning och höll istället, med hjälp av statsbidrag, arbetarna sysselsatta med vägbygge. En rest sten utefter vägen minner om detta. Där står ”År 1921-1923 byggdes vägen Seglora – Hyssna som nödhjälpsarbete av Södra Sveriges Statsarbetare”.

6: Liagärdesberget och Hyssnaleden

I Stora Hålsjön fanns fram till 1912 den vårlekande siklöjan, en mycket sällsynt fisk som endast funnits i sju sjöar i hela världen. Anledningen till att den dog ut, var omläggningen och regleringen av vattenkraften i Rydal. Stora Hålsjön blev då vattenreservoar för kraftförsörjningen. Husån mellan sjön och Viskan breddades och muddrades för att regleringen skulle fungera bättre. Dessvärre innebar detta också, att det av textilindustrin förorenade vattnet i Viskan, pressades in i sjön, så att fisken dog ut.

Vid naturreservatet Liagärde och Stora Hålsjön finns en betagande utsikt över Stora Hålsjön med omgivande landskap, en djup bergsravin samt natursköna ängs- och hagmarker. Parkeringen vid landsvägen är entrén till reservatet.

Därifrån går en skyltad stig, som är drygt 100 meter, upp till utsiktsplatsen på Liagärdesberget (berget kallades förr Valhall). Härifrån blickar man ut över Stora Hålsjön. Det är en fiskrik sjö, där man hittat Sveriges ovanligaste fisk – vårlekande siklöja. Från utsiktsberget går stigen i starkt sluttande terräng ned till en annan vacker utsiktsplats med ett 32 meters bergsstup, enligt sägnen en ättestupa. Stigen går vidare nedför bergssluttningen till en stenåldersstig, som kommer från en forntida boplats vid sjön. Från parkeringen kan man fortsätta på Hyssnaleden ned till Stora Hålsjön. Här gör vandringsleden en slinga genom ängs- och hagmarker. Nere vid sjöstranden finns ekbänkar, bord, grillplats och toalett. Hit är det cirka 1 km från parkeringen. Skiss över samtliga stigar i reservatet finns vid Liagärdesbergets parkering.Läs mer om Hyssnaleden.

7. Kvarnen i Hyssna och Hyssna gamla kyrka

Mjölnarfamiljens Hotell, kök och mötesplats. I den K-märkta radbyn längs den slingrande ån Surtan med vattenfall finner ni den gamla Kvarnen och ramsågverket och en gång i tidens byns gamla smedja. Detta kan ni få höra Sågmästaren Hans berätta om.

Här står den lokala maten i fokus med Whiteguide-Kafé och restaurang som ingår i Smaka på Västsverige, Svanen och KRAV-certifierade. Ni kan även köpa lokala delikatesser och nybakat surdegsbröd på Kvarnens Gårdsbutik.I närheten av Kvarnen i Hyssna finns Hyssna gamla kyrka. Kyrkan och stenvalvsbron över Surtan bildar centrum i en vacker natur- och kulturmiljö som dessutom är riksintressant. Kyrkan är från 1100-talet och en av de äldsta bevarade kyrkorna i västra Sverige. Det finns flera inventarier från medeltiden bevarade, bland annat en primklocka, rökelsekar och välgjorda skulpturer samt en dopfunt. Sommartid är kyrkan öppen under aftonbön på torsdagar. Kyrkan används även vidvigslar och andra högtider.

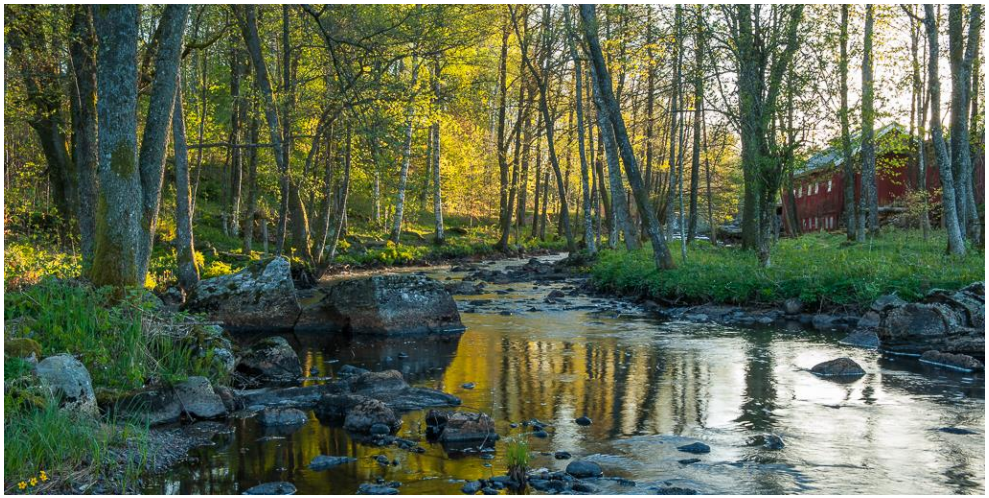

8: Surtan

Namnet Surtan betyder Svartån och denna benämning kommer av att dess vatten är så brunt. Det har färgats av ämnen från myrmarkerna i åns källområde. Surt, som kommer av norskans sort betyder svart. Ändelsen -an syftar på ån.

9. Stenvalvsbro och Seglora kyrka

I Seglora finns vackra stenbroar med flera valv.

I Seglora kan du även passa på att se Seglora kyrka. Detta är den nya kyrkan som byggdes i början på 1900-talet, då den gamla hade blivit för liten för den växande församlingen. Den gamla kyrkan i Seglora finns sedan dess på Skansen i Stockholm.
Gör gärna en avstickare för att titta på de unika stigportarna (de överbyggda ingångarna) runt den gamla kyrkogården, där också den gamla kyrkan låg.

10: Fritsla

I Fritsla korsar du den tredje ån, Häggån, vidi Hjälltorpsfallet. Här byggdes 1874 Fritsla Mekaniska Wäfveri eller L J Wingqvist väveri som det kom att kallas. Väveriet utökades senare med även spinneri och färgeri. Företaget växte snabbt och blev en stor arbetsgivare i Fritsla. Även yllefabrik och syfabrik etablerades efterhand i samhället.

Fritsla växte snabbt i slutet av 1800-talet från jordbrukssamhälle till ett starkt industrisamhälle. Förläggargårdarna i Fritsla byggdes på tidigt 1800-tal, även om en del har anor längre tillbaka.

11: Häggådalen

Förläggargårdarna i Häggådalen mellan Fritsla och Kinna ligger tätt efter varandra. Förläggargårdarnas mangårdsbyggnad är en salsbyggnad i två våningar i nyklassicistisk stil, ofta försedd med flygelbyggnader för magasin och förlagsbod. Husen var vanligen vitmålade. Den första, som du passerar, är Salgutsered. Den utmärker sig med den målade romben på skorstenarna. Denna målning är ett tecken på om det fanns giftasvuxna döttrar på gården eller inte. Svart romb på vit botten betydde att det fanns giftasvuxna döttrar på gården och vit på svart botten att alla döttrar var bortgifta.

Granne till Salgutsered ligger Salgutsered Storegård och därefter Kinnahults förläggargård, Kinna Backa och Altorp förläggargård. Den förläggargård, som du mer eller mindre cyklar igenom, heter Källäng. Det finns ytterligare ett antal förläggargårdar i denna dalgång mellan Fritsla och Kinna. Läs gärna mer om dem i boken Förläggargårdar – ett kulturarv från en textil storhetstid av Eva Schiller och Maria Zeilon.

Lydde gård

Förläggargårdsturen avslutas återigen på Lydde gård, men innan du når fram kommer du få se ytterligare ett guldkorn. På en höjd på andra sidan Häggån, mellan Risäng och Lydde, ser du en stor minnessten. På den står det inristat ”Kinna-Borg. Svenskarna tillbakaslog i denna trakt vid midsommar 1611 en dansk krigshär”. Stenen restes 1911, troligen i nationalromantisk anda. Det saknas säkra uppgifter om borgens funktion och historia, men vid utgrävningar har föremål från 1300-talet daterats.

FÖRLÄGGARGÅRDSTURENS GULDKORN

1: Lydde gård

Lydde gård är en förläggargård från 1800-talet och omges av en stor trädgård. Gården är varsamt renoverad med gamla tekniker och alla rum har sin egen kakelugn. Genom att installera solceller är gården helt självförsörjande på el och här finns en laddstation till gäster med elfordon.

Lydde gård är även slutmålet för Förläggargårdsturen.

2: Stämmemads gård

Strax efter en nittiogradig sväng efter Kinnaströms Sportklubbs friluftsområde cyklar du förbi Stämmemads gård. Där föddes Sven Erikson 1801. Han etablerade Rydahls Manufaktur AB 1853. Nuvarande mangårdsbyggnad uppfördes 1858 och är i privat ägo.

3: Ginkalunda och Ryds gård

Bönderna från Ginkalunda stred under 1600-talet med bönderna från Ryds gård om rätten till vattenfallet i Rydal. Striderna gick så hett till att de till och med slutade med ett dråp.
Läs mer: Rydal och Rydahls Manufaktur AB av Gunnar Ahlberger

4: Rydal

Rydal är ett brukssamhälle som växt fram vid Viskan tack vare etableringen av spinneriet Rydahls Manufaktur AB. Företaget finns inte längre men fabrikskomplexet är välbevarat och är Sveriges äldsta bevarade spinneri och inrymmer idag Rydals museum.